

УДК 37.04

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1\(196\)-5-13](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1(196)-5-13)**Гриньова Марина****Марталішвілі Леся**ORCID iD <http://orcid.org/0000-0003-3912-9023>ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-8228-9925>

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РЕФОРМИ «НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА» ЗАКЛАДАМ ОСВІТИ ПОЛТАВЩИНИ

A Стаття включає аналітичний матеріал, спрямований на пошук тактичних прогалів у реалізації реформи Нової української школи (НУШ) у закладах освіти Полтавської області через призму фінансового забезпечення її впровадження. Для цього авторами порівняно потреби закладів у забезпеченні кабінетів початкової школи необхідним для НУШ обладнанням, реальний матеріальний стан закладів освіти Полтавщини на 1 вересня 2020 року та фактичне використання коштів державної субвенції місцевим бюджетам регіону на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа». Аналітика спирається у тому числі на результатах дослідження стану матеріального забезпечення закладів освіти Полтавського регіону, в яких упроваджується реформа НУШ, проведене авторами для оцінки реального стану забезпечення ЗЗСО задля впровадження реформи НУШ станом на 1 вересня 2020 року.

Ключові слова: Нова українська школа; імплементація реформи; державна субвенція; стан забезпечення закладів освіти Полтавської області; потреби НУШ; ефективність використання коштів субвенції НУШ

S *Grynova Maryna, Martalishvili Lesya. The effectiveness of providing state support for the reform of the «New Ukrainian School» to educational institutions in Poltava region.*

The article includes analytical material aimed at finding tactical gaps in the implementation of the reform of the New Ukrainian School (NUS) in educational institutions of Poltava region through the prism of financial support for its implementation. The authors compared the needs of institutions in providing primary school classrooms with the necessary equipment for NUS, the actual financial condition of educational institutions in Poltava region as at September 1, 2020, and the actual use of state subventions to local budgets in the region to provide quality, modern and affordable secondary education. The analysis is based on a study of the material security of educational institutions in Poltava region, which implements the reform of NUS, conducted by the authors to assess the real state of school's provision for the implementation of NUS reform as at September 1, 2020.

Key words: New Ukrainian School; reform's implementation; state subvention; state provision of educational institutions of Poltava region; NUS needs; efficiency of use nus subvention funds

Гриньова Марина Вікторівна, докторка педагогічних наук, професорка, член-кореспондентка НАПН України, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Україна

Grynova Maryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

E-mail: grinovamv@gmail.com

Марталішвілі Леся Анатоліївна, аспірантка кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А.Зязюна, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка; експертка RST NUS з питань зв'язків з регіонами по імплементації реформ, Міністерство освіти і науки України, Україна

Martalishvili Lesya, PhD student of I.A. Ziazun Pedagogical Skills and Management Department, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University; Reform Support Team's Expert (Regional NUS Implementation Liaison); Ministry of Education and Science of Ukraine, Ukraine

E-mail: martalishvilipoltava@gmail.com

Актуальність проблеми. Із 2018 року – року офіційного старту реформи системи загальної середньої освіти – урядом запроваджено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова

українська школа», яка включає видатки споживання (підвищення кваліфікації вчителів) та видатки розвитку (закупівлю дидактичних матеріалів, сучасних меблів, комп'ютерного та іншого необхідного для початкових класів обладнання).

Загальний обсяг субвенції «Нова українська школа» у 2018 році склав 1083 млн грн, у 2019 – 1215 млн грн. Секвестр бюджету 2020 року дещо знизив темп фінансової підтримки наступного етапу реформи НУШ. Так, відповідно до Постанови КМУ від 12.02.2020 р. № 105 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2020 році» (зі змінами) передбачено 1060 млн грн (на умовах співфінансування з місцевих бюджетів у розмірі 614832,3 тис. грн) [10]. У проєкті Державного бюджету України на 2021 рік субвенція на Нову українську школу закладена у сумі 1400 млн грн [11].

Як бачимо, політика уряду послідовно спрямована на підтримку впровадження реформи НУШ. Більше того, вересень 2020 року дав нам надію на широкий поступ НУШ за межі початкової школи: Кабінет Міністрів України затвердив Державний стандарт базової середньої освіти [1], проводяться консультації з міжнародними партнерами по впровадженню реформ щодо початку роботи над аналогічним документом для профільної школи. Прийнятий Державний стандарт базової середньої освіти створює умови для пілотування реформи у 5-х класах із 1 вересня 2021 року та початку поступового продовження реформи «Нова українська школа» у 5–9 класах із 2022 року. Новий Державний стандарт визначає мету та принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти, дає загальну характеристику змісту навчання, пояснює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання, чітко окреслює ключові компетентності, якими мають оволодіти школярі по закінченню кожного з двох циклів – адаптаційного (5–6 класи) і базового предметного навчання (7–9 класи), та наскрізні вміння.

Але суспільство сприймає процес імплементації реформи Нової української школи неоднозначно; очевидний супротив змінам демонструють і учительські спільноти. Риторика спілкування всіх зацікавлених у якісній українській освіті зводиться до традиційного «пошуку винного і відповідального» за невідповідність очікуванням суспільства.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій показав, що різні аспекти досліджуваної проблеми стали предметом активних дискусій, обговорення та системних досліджень учених і практиків – В. Бурової, Л. Калініної, О. Локшиної, Г. Матвєєвої, І. Маріуц, В. Мелешко, О. Онаць, Л. Онищук, І. Осадчого, Н. Островерхової, Л. Паращенко, О. Пастовенського, В. Рогової, Я. Стемковської, Л. Шалаєвої, М. Шевцова та ін.

Аналіз помилок і коригування стратегічних цілей показав, що у забезпеченні впровадження реформи НУШ мають бути зацікавлені всі, хто здійснює реформу – уряд, Міністерство освіти і науки України, місцеві органи управління у сфері освіти, педагоги, керівники закладів освіти.

Мета нашого дослідження:

1. Оцінка реального стану забезпечення впровадження реформи НУШ у Полтавській області на початок навчального року 2020/2021 навчального року.

2. Аналіз ефективності використання державної фінансової підтримки місцевими розпорядниками коштів як фактора впливу на успішність впровадження реформи НУШ.

3. Напрацювання дієвих механізмів використання коштів державної субвенції місцевим розпорядниками коштів для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти в рамках реформи «Нова українська школа».

Викладення основного матеріалу. Спрямування субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» створило фінансові передумови для реалізації Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року обумовило виділення з місцевих бюджетів коштів на засадах співфінансування для покращення матеріально-технічного забезпечення початкових класів шкіл та якість освіти [3].

Методичними рекомендаціями щодо організації освітнього простору Нової української школи [8] було передбачено необхідність створення в освітньому просторі навчального кабінету початкової школи восьми осередків (для навчально-пізнавальної діяльності; гри; художньо-творчої діяльності; відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям; змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліпчарти/стенди тощо; куточок живої природи; дитяча класна бібліотека), а також використання одномісних столів і стільців, чим забезпечується швидка трансформація для групової роботи.

За задумом авторів реформи наявність такого сучасного освітнього середовища має позитивно вплинути на впровадження методик НУШ у систему української освіти. Наразі саме його наявність та укомплектованість усім необхідним сприймається більшістю стейкхолдерів реформи НУШ як ознака успіху її впровадження, хоча, звичайно ж, – це далеко не так: постать і фаховість педагога, його розуміння сутності концепції та методик НУШ не замінить навіть стовідсоткова діджиталізація освітнього процесу.

Для розуміння сутності процесів, які відбуваються у закладах освіти задля впровадження реформи НУШ, проаналізуємо реальний стан матеріального забезпечення реформи через цільову субвенцію з державного бюджету станом на початок поточного 2020/2021 навчального року та співставимо із заявленою закладами потребою у наповненні кабінетів початкових класів. Щоб інформація сприймалась реалістичнішою, автори подають її у регіональному контексті саме Полтавської області.

Отже, актуальна на 1 вересня 2020 року інформація про заклади освіти регіону:

- кількість закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) – 566;
- кількість перших класів в них – 759;
- кількість першокласників – 13916.

Протягом серпня – вересня 2020 року авторами було здійснено деперсоніфіковане опитування вчителів початкових класів та керівників 122 закладів загальної середньої освіти, спрямоване на оцінку реального стану забезпечення ЗЗСО Полтавської області для впровадження реформи НУШ станом на 1 вересня 2020 року та потреб у наповненні кабінетів початкових класів.

Загальна статистична вибірка опитуваних охоплює 21,6%

ЗЗСО Полтавщини. 67,2% опитаних є працівниками міських шкіл, 32,7% – сільських; 77,1% – працюють у державних ЗЗСО та 22,9% – у комунальних.

Результати опитування. Респондентам було запропоновано у відсотках оцінити рівень забезпечення кабінетів початкової школи їхніх закладів необхідним для роботи обладнанням у достатній кількості від варіанту «немає нічого – 0%» до «кабінет на 100% укомплектований усім необхідним для НУШ». Усереднена оцінка опитаними рівня забезпечення кабінетів початкових класів НУШ на 1 вересня 2020 року становить 69,26%. Маємо такий розподіл оцінок (рис.1):

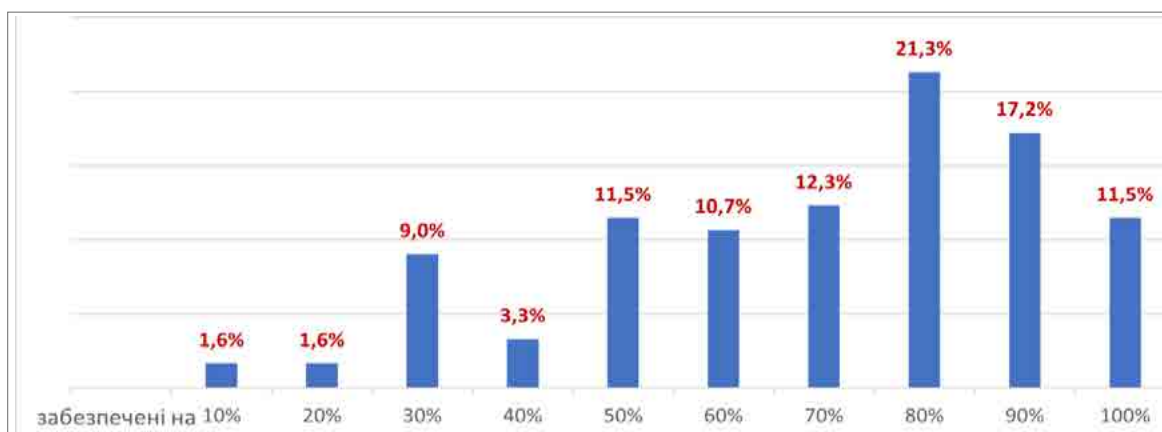

Рис. 1. Відсоткова оцінка рівня забезпечення кабінетів початкової школи ЗЗСО Полтавської області необхідним обладнанням НУШ у достатній кількості станом на 01.09.2020 р.(за даними опитування)

Як бачимо, всім необхідним для НУШ забезпечені також тільки 11,5% кабінетів, причому третина з них розташовані у сільських школах. Цікаво, що така ж кількість опитаних оцінили рівень забезпечення кабінетів необхідним для НУШ обладнанням на 50%. Незадовільний стан забезпечення на 10–20% мають приблизно 3% кабінетів.

Що саме з переліку необхідного для впровадження методик НУШ є у наявності в кабінетах початкових класів шкіл Полтавської області респонденти зазначили як позиції, які вони мають у своєму розпорядженні, хоча б у мінімально необхідній для роботи кількості (табл.1):

Таблиця 1.

Наявність у кабінетах початкових класів ЗЗСО Полтавської області принаймні у мінімально необхідній для ефективного освітнього процесу НУШ кількості окремих позицій засобів навчання та обладнання станом на 01.09.2020 р. (за даними опитування)

Оцінка вчителя:	так, маю	ні, не маю
Комп'ютерне обладнання	82,5%	17,5%
Цифрове обладнання	37,7%	62,3%
Електронні освітні ресурси (крім електронних підручників)	46,5%	53,5%
Програмне забезпечення	66,7%	33,3%
Підключення до мережі Інтернет	91,2%	8,8%
Пристосування (дошки, фліпчарти тощо)	84,2%	15,8%
Сучасні меблі для учнів	93,9%	6,1%
Меблі для вчителя	82,5%	17,5%
Меблі загального призначення та для зони відпочинку	62,3%	37,7%
Друковані засоби навчання	78,9%	21,1%
Об'єкти натуральні, моделі, макети, муляжі	43,0%	57,0%

Таблиця 1. (подовження)

Прилади, пристосування, інструменти, інвентар	56,1%	43,9%
Музичні інструменти	30,7%	69,3%
Спортивний інвентар	52,6%	47,4%
STEM обладнання, конструктори тощо	66,7%	33,3%

Отже, підключення до мережі Інтернет мають 91,2% опитаних. Достатньо високим є рівень забезпечення класів комп'ютерним обладнанням (82,5%), меблями для вчителя (82,5%), пристосуваннями (дошки, фліпчарти тощо – 84,2%), друківаними засобами навчання (78,9%). Обнадійливою виглядає інформація щодо наявних STEM-обладнанням, конструкторів, програмного забезпечення – по 66,7%.

Аналізуючи відповіді педагогів (див. табл.1), логічно припустити, що до кінця фінансового року розпорядникам коштів місцевих рівнів доцільно було б зосередитись на підвищенні рівня забезпечення закладів цифровим обладнанням, електронними освітніми ресурсами, натуральними об'єктами, моделями, муляжами, макетами, музичними інструментами.

Окремо потрібно приділити увагу забезпеченню першокласників Полтавської області сучасними меблями для учнів, що кількісно становить 93,9%. Якій же, за оцінкою респондентів, ситуація наступна:

- сучасні, ергономічні, якісні, одномісні, з регульованою висотою і кутом нахилу стільниці мають у 45,6% опитаних закладів;

- забезпечені одномісними партами, але мають питання до якості – 38,6%;

- ще очікують встановлення нових учнівських меблів найближчим часом 7,0% закладів;

- 6,1% приміщень початкових класів лише частково забезпечено учнівськими меблями, придатними до використання в умовах НУШ;

- 2,6% – забезпечені традиційними двомісними партами, але площа приміщення не дозволяє встановити інші.

Щодо діджиталізації. Високий відсоток кількості підключених до мережі Інтернет закладів (91,2%) і наявність у 82,5% кабінетів початкових класів комп'ютерного обладнання забезпечує вчителям НУШ свободу вибору використання засобів навчання. Маємо такий розподіл відповідей респондентів опитування:

- комп'ютер та мультимедійні засоби навчання є дієвими, надаю перевагу саме їм – 80%;

- традиційні дидактичні матеріали (натуральні об'єкти, муляжі, моделі, макети) дають більше можливостей пізнати реальний світ, тому надаю перевагу саме їм – 11%;

- не маю в своєму розпорядженні сучасних комп'ютерних, цифрових та електронних засобів навчання, тому не використовую – 6%;

- 1% опитаних стверджують, що часто використовують комп'ютер, але інших мультимедійних засобів навчання не

мають; користуються виключно друківаними матеріалами (підручники, посібники, таблиці, зошити з друківаною основою); не мають достатніх навичок роботи з комп'ютером, тому не використовують сучасні засоби навчання.

Зрозуміло, що представлена вище як результат опитування інформація є ситуативною, заклади освіти фінансуються з різних джерел. Більшість засновників ЗСО свідомо ставлять потреби освітньої галузі у пріоритетність щодо фінансування, забезпечуючи нагальні потреби шкіл, у тому числі – на впровадження реформи НУШ. Але ключовим залишається питання ефективності використання державної фінансової підтримки місцевими розпорядниками коштів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 р. № 105 на бюджет Полтавської області розподілено 37,9 млн грн, з яких: 37,2 млн грн – для закупівлі засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи (видатки розвитку); 0,7 млн грн – на закупівлю обладнання, інвентарю для фізкультурно-спортивних приміщень, засобів навчання, у тому числі навчально-методичної та навчальної літератури, зошитів із друківаною основою для закладів загальної середньої освіти, що беруть участь в експерименті з реалізації Державного стандарту початкової освіти (видатки розвитку) [10].

Згідно з інформацією, зазначеної прем'єр-міністром України Д. Шмигалем під час селекторної наради Уряду 30.07.2020 р. «Про підготовку до нового 2020/2021 навчального року та забезпечення управлінських процесів на субрегіональному рівні у зв'язку з утворенням і ліквідацією районів під час реформи з децентралізації» на початок 2020/2021 навчального року у Полтавській області було використано 3,71 млн грн коштів державної субвенції НУШ (тобто біля 10% розподіленого річного обсягу видатків розвитку) та 3,68 млн грн коштів місцевих бюджетів. Закупівлі було здійснено лише для 125 закладів освіти області [12].

Для порівняння представимо загальну ситуацію в Україні станом на 1 вересня 2020 року за тим же джерело. У цілому в області використали 301,23 млн грн коштів субвенції на розвиток Нової української школи, що становить 40,3% від профінансованого розміру субвенції. Найкращий показник освоєння коштів – 98,4% – в Одеській області. Більш ніж половину коштів уже вдалося освоїти Сумській (62,6%), Чернігівській (61,8%), Херсонській (57,4%) та Львівській (56,1%) областям. Низькі показники наразі демонструють Івано-Франківська (6,9%) та Миколаївська (7,5%) області.

Як бачимо, Полтавський регіон демонструє далеко не кращий стан матеріального забезпечення впровадження реформи. Значна кількість закупівель за рахунок як коштів державної субвенції, так і коштів місцевих бюджетів

(їх використано на 1 вересня 2020 року майже стільки ж, скільки і субвенційних – 3,68 млн грн) спрямована місцевими розпорядниками коштів на придбання меблів для першокласників та учнів початкових класів (рис. 2):

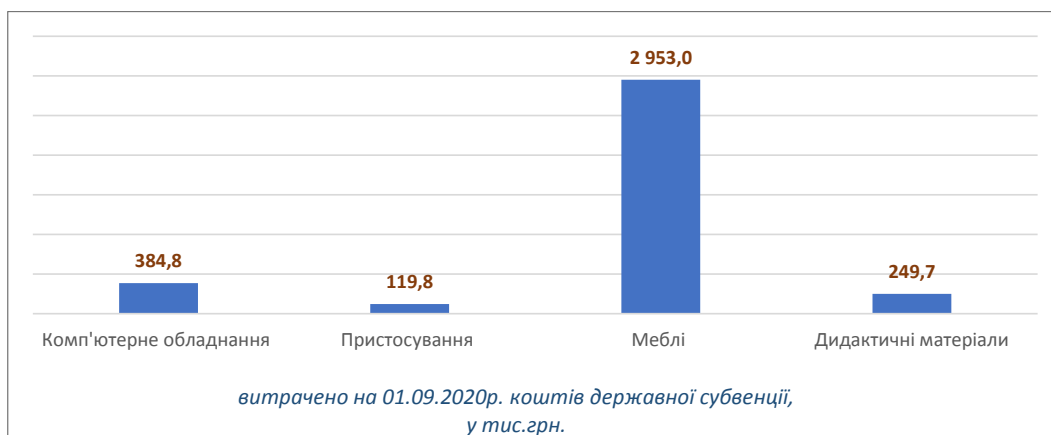

Рис. 2. Використання коштів державної субвенції НУШ для забезпечення кабінетів початкової школи ЗЗСО Полтавської області необхідним обладнанням НУШ у достатній кількості станом на 1 вересня 2020 р. (за даними оперативної звітності ОДА)

Ця тенденція сформувалась протягом 2018–2019 років у зв'язку з повною відсутністю на час старту реформи у закладах загальної середньої освіти сучасних меблів (одномісні учнівські парти, відкриті шафи для зберігання

дидактичного обладнання, меблі для облаштування осередків навчання та зон відпочинку), без яких навчання учнів початкових класів за методиками НУШ дуже ускладнюється (рис. 3):

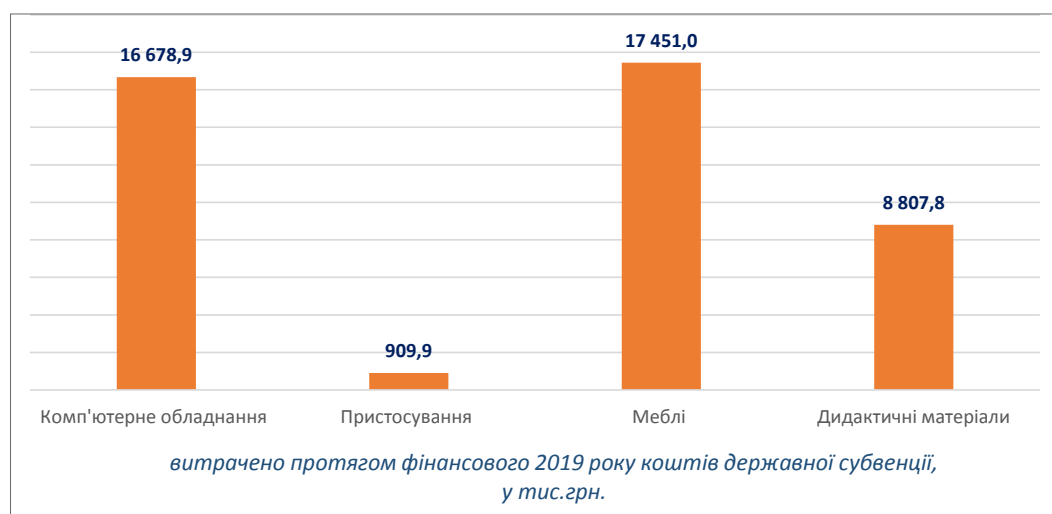

Рис. 3. Використання коштів державної субвенції НУШ для забезпечення кабінетів початкової школи ЗЗСО Полтавської області необхідним обладнанням НУШ у 2019 році (за даними оперативної звітності Департаменту освіти і науки Полтавської ОДА за 2019 рік)

За даними оперативної звітності ДОН Полтавської ОДА на 1 вересня 2020 року розпорядниками коштів місцевого рівня за рахунок коштів державної субвенції місцевим бюджетам було придбано:

- 3727 одномісних і 7 двомісних учнівських комплектів стіл + стілець для 13 916 першокласників 2020/2021 навчального року;
- 27 комплектів стіл + стілець для вчителів 759 початкових класів;

- 158 шаф для зберігання засобів навчання, 183 контейнерів для роздаткового матеріалу, 204 одиниць меблів для відпочинку для кабінетів початкових класів 566 закладів освіти Полтавської області.

Не менш важливим для успішної реалізації реформи є фактор наявності у кабінеті початкової школи комп'ютерного та мультимедійного обладнання. Для 13 916 першокласників цього року набору та 759 кабінетів, в яких вони навчаються, на початок року в області було закуплено 30

інтерактивних проєкторів, 28 ноутбуків, 25 багатофункціональних пристроїв, 11 ламінованих і 4 флеш-накопичувачі. Що ж, цифри говорять самі за себе.

Звичайно, сучасні інтерактивні та комп'ютерні технології навчання ніколи не замінять підручник і дитячу книжку. Саме тому педагоги, які працюють за методиками НУШ, вважають за необхідне мати в арсеналі друковані засоби навчання, зошити з друкованою основою. Наразі на 1 вересня за кошти державної субвенції у Полтавській області вдалося закупити лише 120 одиниць друкованих засобів навчання, 151 одиницю приладів та інструментів, 186 моделей, муляжів, макетів, натуральних об'єктів. Крім того, місцевими розпорядниками коштів були закуплені необхідні для обладнання кабінетів пристосування: класні стаціонарні дошки – 19, коркові дошки – 22, екран для проєктора – 1, фліп-чарти – 12 та музичні інструменти – 21 одиниці різних найменувань, а фізкультурного обладнання – 34.

Відповідно до звіту Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа», серед основних факторів, які негативно вплинули на процес фінансового забезпечення реформи, зазначені неефективне використання коштів державної субвенції, а саме – незабезпечення розпорядниками коштів субвенції придбання обладнання, необхідного для організації освітнього простору відповідно до Концепції НУШ [2]. Звичайно, процедури закупівель для ЗЗСО Полтавщини тривають і після початку навчального року, і є надія на те, що розпорядникам коштів до кінця грудня поточного фінансового року вдасться використати розподілений обсяг субвенції принаймні в обсязі не меншому, ніж минулорічний (за даними 2019 року – 92 % коштів субвенції НУШ).

Але важливішим тут є питання ефективності використання бюджетних коштів, відповідність того, що придбається місцевими розпорядниками коштів реальним потребам НУШ, фаховість тендерних комітетів, які наразі і стали тією кінцевою ланкою, діяльність якої безпосередньо впливає на матеріальне забезпечення реформи. І головне – наскільки при плануванні закупівель враховані реальні потреби закладів і конкретних учителів, для забезпечення діяльності яких і планувалась державна фінансова підтримка реформи. Автори задали це питання під час опитування вчителів початкових класів і керівників 122 закладів загальної середньої освіти, яке проводилось задля оцінки реального стану забезпечення ЗЗСО Полтавської області для впровадження реформи НУШ станом на 1 вересня 2020 року та потреб у наповненні кабінетів для забезпечення початкової освіти. Опитані респонденти мали можливість зазначити ті потреби НУШ, які не були враховані чинним порядком використання державної субвенції. Більшість пропозицій щодо неврахова-

них субвенцією НУШ потреб учителів початкових класів зводились до прохання збільшити фінансовий ресурс і забезпечити заклади принаймні мінімально необхідним обладнанням, яке зазначене у чинних нормативах МОН [7; 5; 6].

Респонденти опитування надали відповіді на запитання щодо наявних гострих потреб дуже широко, включивши у відповіді й ті, які є компетенцією засновників закладів і фінансуються виключно з місцевих бюджетів. Серед пропозицій респондентів були зазначено і наступні позиції (мовою оригіналу):

- техніка для відеозйомки дистанційних уроків;
- збільшити кількість мікроскопів не для демонстраційної, а для групової роботи;
- потрібні матеріали для використання на уроках «Технології і дизайн»;
- двосторонні мольберти;
- передбачити у штаті кожного закладу посаду спеціаліста з обслуговування цифрової та комп'ютерної техніки;
- навчально-методичні матеріали щодо розвитку критичного і системного мислення;
- осучаснити, розширити список придбання для класу спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму учням з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах;
- навчально-методичне забезпечення роботи асистентів учителів для роботи з дітьми з ООП, дидактичний матеріал для дітей аутистів, із легкою розумовою відсталістю, гіперактивних дітей;
- україномовні електронні засоби навчального призначення;
- забезпечити шкільні бібліотеки навчальною літературою: атласами, посібниками, словниками.

Щодо забезпечення подальшого успішного впровадження реформи НУШ. Опитувані керівники ЗЗСО Полтавщини більшою мірою акцентують на необхідності звернути увагу на підвищення кваліфікації вчителів, які працюють та працюватимуть за методиками НУШ. Але в той же час звертають увагу на якість дидактичних матеріалів для НУШ та потребу у матеріальному забезпеченні базової школи до впровадження НУШ, отже, вважають за доцільне:

- зберегти державну субвенцію на придбання кабінетів математики, фізики, хімії, біології;
- передбачити фінансування на облаштування кабінетів української мови та літератури, інших мов і літератур, Захисту України та майстерень.

Зазначимо, що 50% опитуваних керівників закладів освіти області наголошують на нагальній потребі облаштування і ремонту харчоблоків, 38% – на необхідності створення забезпеченого шкільного середовища під час пандемії, але це вже питання іншого ґатунку, як і такі:

– значна кількість керівників закладів наголошують на необхідності обов’язково і безпосередньо долучати вчителів до формування потреби придбання обладнання НУШ;

– важливим акцентом у процесах імплементації реформи НУШ є професійний розвиток директорів шкіл та їхніх заступників, й особливо – фінансова грамотність директорів і знання основ бюджетування галузі (38% опитуваних усвідомлюють відсутність відповідних компетенцій і визначають автономію закладу тим складником концепції НУШ, яку було найважче реалізувати або взагалі не вдалося).

Тож місцевим органам управління освітою доцільно було б розглянути питання доцільності:

– включення відповідних курсів і тем у програму професійної підготовки директорського корпусу;

– передбачити для керівників ЗЗСО, які переходять на автономне фінансування, можливість проходження відповідного навчання основам бюджетування закладів;

– включити вимоги щодо сформованості відповідних

компетенцій під час проведення конкурсів на посади директорів шкіл.

Незайвим було б спланувати заходи по підвищенню кваліфікації тендерних комітетів і вповноважених для проведення публічних закупівель осіб. Адже спрямування субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» протягом трьох років мало б забезпечити на належному рівні якість, сучасність і доступність загальної середньої освіти, і від якості підготовлених і проведених відповідальними посадовцями публічних закупівель врешті-решт залежить відбудуться закупівлі чи ні.

Пропонуємо для використання в роботі керівників закладів, які мають фінансову автономію та місцевих органів управління освітою наступну циклічну структуру (табл. 2), що допоможе зменшити ризики неефективного використання державних субвенцій НУШ, спрямованих на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти.

Таблиця 2.

Циклограма механізму використання коштів державної субвенції місцевим бюджетам для забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»

Напрямок	Виконавець	Орієнтовні терміни
Глибока підготовча робота залучених до планування й реалізації освіти за методиками НУШ щодо визначення потреби у придбанні чи оновленні матеріального забезпечення навчального середовища у відповідності до вимог [3; 8].	Педагоги ЗЗСО, які працюють та/або планують працювати за методиками НУШ, методисти, координатори НУШ.	вересень-жовтень поточного року
Розгорнутий узагальнений аналіз стану матеріального забезпечення кожного ЗЗСО в мережі.	Керівники закладів, відповідальні особи місцевого органу управління освітою.	вересень поточного року
Прогнозування мережі на наступний навчальний рік.	Керівники закладів, відповідальні особи місцевого органу управління освітою.	вересень-жовтень поточного року
Визначення та узагальнення потреб матеріального забезпечення закладів у відповідності до чинних методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи [8] та примірних переліків [7; 5; 6] з максимальною деталізацією.	Формує керівник закладу на підставі замовлень учителів, які будуть працювати за методиками НУШ у наступному навчальному році; консультує методист з початкової освіти, регіональний координатор НУШ, відповідальна особа місцевого органу управління освітою.	вересень-жовтень поточного року
Формування бюджетної пропозиції щодо потреби у фінансуванні на наступний фінансовий рік у відповідності до виявлених потреб закладів.	Керівники закладів, відповідальні особи місцевого органу управління освітою.	жовтень поточного року
Коригування бюджетних пропозицій та узагальнених потреб у відповідності до Порядків та умов використання субвенцій, розроблених МОН.	Керівники закладів, відповідальні особи місцевого органу управління освітою.	лютий наступного року
Пошук можливостей залучення коштів з інших джерел фінансування, в тому числі місцевого бюджету.	Керівники закладів, відповідальні особи місцевого органу управління освітою.	лютий-березень наступного року

Таблиця 2. (подовження)

Внесення потреби у закупівлях до річного плану закупівель. Розбиття закупівель за предметом у відповідності до Державного класифікатора. Визначення видів процедур.	Тендерний комітет, уповноважена особа.	лютий наступного року
Вивчення ринку пропозицій щодо предметів та можливості використання електронних каталогів для закупівель до 50 тис. грн. Проведення попередніх ринкових консультацій із метою аналізу ринку, у тому числі – визначення очікуваної вартості предмета закупівлі [4].	Тендерний комітет, уповноважена особа.	лютий наступного року
Підготовка тендерної документації, що відповідає заявленим потребам закладів. Погодження ТД з бухгалтером закладу та/або органу управління освіти та керівником, який має право підпису.	Тендерний комітет, уповноважена особа.	лютий-березень наступного року
Оголошення публічних закупівель (після прийняття рішення сесії місцевих рад щодо розподілу коштів субвенції) на очікувану вартість закупівель.	Тендерний комітет, уповноважена особа.	березень наступного року
Проведення процедури закупівлі. Заключення та оприлюднення договорів.	Тендерний комітет, уповноважена особа.	березень-червень наступного року
Постачання закупленого обладнання та матеріалів у заклади відповідно до узгодженої потреби. Післяоплата, здійснення бухгалтерського та інвентаризаційного обліку матеріалів.	Відповідальні за господарську роботу особи, бухгалтерія.	до 1 вересня

Упровадження масштабної реформи стало викликом і для учительських спільнот, і для закладів освіти, і для громад, і більшість із них із таким викликом впоралися. Але заключний етап реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади передбачає встановлення прямих міжбюджетних відносин із територіальними громадами, місцеві ради яких набули повноважень за результатами місцевих виборів 2020 року. Звичайно, це ускладнить ситуацію зі співфінансуванням, оскільки у 2021 році у зв'язку із завершенням процесу об'єднання громад і завершення адміністративно-територіальної реформи виникатиме низки нагальних проблем, з якими органи місцевого самоврядування не в змозі будуть фінансово самостійно впоратись. Загалом, проектом Державного бюджету України на 2021 рік у галузі «Освіта» заплановані видатки на:

– забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» – 1,4 млрд грн;

– будівництво, ремонт, реконструкцію шкіл – 1,0 млрд грн;
 – інклюзивну освіту – 0,5 млрд грн;
 – професійно-технічну освіту у закладах соціальної реабілітації та адаптації – 292,0 млн грн;
 – створення навчально-практичних центрів ПТУ – 150,0 млн грн.

Складність процесів очевидна. Але питання ефективності використання коштів як державного бюджету, так і місцевих, якість придбаного обладнання та матеріалів, їх відповідність вимогам МОН та ДСТУ, вчасність постачання у заклади та подальшого використання для впровадження методик НУШ залишаються достатньо гострими і потребують вдумливої і максимально злагодженої роботи місцевих органів управління освіти, тендерних комітетів і вповноважених для проведення закупівель осіб, керівників закладів освіти та їх заступників, які опікуються НУШ.

Список використаних джерел

- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- Звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа», затверджений рішенням Рахункової палати від 26.11.2019 № 33-1. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/33-1_2019/Zvit_33-1_2019.pdf
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>
- Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 18.02.2020 № 275 «Про затвердження примірної методики визначення очікуваної вартості предмета закупівлі». URL: <https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=fef464cb-f17f-4b3b-aa57-ebb3807be9ca>
- Наказ МОН від 02.11.2017 №1440 «Про затвердження Типового переліку комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-18#Text>
- Наказ МОН від 03.07.2020 року № 889 «Про затвердження Типового переліку обладнання та інвентарю для фізкультурно-спортивних приміщень

- закладів освіти, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-20#Text>
7. Наказ МОН від 07.02.2020 № 143 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-20#Text>
 8. Наказ МОН від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0283729-18#Text>
 9. Онищук Л. А. Теоретико-методологічні засади конструювання тереалізації змісту освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* : зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.] ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ ; Ніжин : Вид-ць ПП Лисенко М. М., 2016. Вип. (12). С. 45–53.
 10. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 р. № 105 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2020 році». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105-2020-%D0%BF#Text>
 11. Проект Державного бюджету України на 2021 рік. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938
 12. Протокол селекторної наради КМУ від 30.07.2020 р. «Про підготовку до нового 2020/2021 навчального року та забезпечення управлінських процесів на субрегіональному рівні у зв'язку з утворенням і ліквідацією районів під час реформи з децентралізації» (реєстр. номер КМУ від 04.08.2020 р. № 32977/0/1-20). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oblasti-vikoristali-ponad-301-mln-grn-sbvenciyi-na-rozvitok-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>

References

1. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education]*, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 30, 2020 № 898. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. *Zvit Rakhunkovoi palaty pro rezultaty audytu efektyvnosti vykorystan-nia koshtiv subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzheta na zab-zepchennia yakisnoi, suchasnoi ta dostupnoi zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" [Report of the Accounting Chamber on the results of the audit of the effectiveness of the use of subvention funds from the state budget to local budgets to ensure quality, modern and affordable general secondary education "New Ukrainian School"]*, approved by the Accounting Chamber of 26.11.2019 № 33-1.J. Retrieved from https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2019/33-1_2019/Zvit_33-1_2019.pdf [in Ukrainian].
3. *Kontseptsiiia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity "Nova ukrainska shkola" na period do 2029 roku [The concept of implementation of the state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029, approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 14.12.2016 № 988-r.]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. *Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospo-darstva Ukrainy vid 18.02.2020 № 275 «Pro zatverdzhennia prymirnoi metodyky vyznachennia ochikuvanoi vartosti predmeta zakupivli» [Order of the Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine dated 18.02.2020 № 275 "On approval of an approximate method of determining the expected value of the subject of procurement"]*. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=fef464cb-f17f-4b3b-aa57-ebb3807be9ca> [in Ukrainian].
5. *Nakaz MON vid 02.11.2017 №1440 «Pro zatverdzhennia Typovoho pereliku kompiuternoho obladdannia dlia zakladiv doshkilnoi, zahalnoi serednoi ta profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity» [Order of the Ministry of Education and Science of 02.11.2017 №1440 "On approval of the Standard list of computer equipment for preschool, general secondary and vocational (vocational) education"]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-18#Text> [in Ukrainian].
6. *Nakaz MON vid 03.07.2020 roku № 889 «Pro zatverdzhennia Typovoho pereliku obladdannia ta inventariu dlia fizkulturno-sportyvnykh prymishchen zakladiv osvity, yaki zabezpechuiut zdobuttia povnoi zahalnoi serednoi osvity» [Order of the Ministry of Education and Science of 03.07.2020 № 889 "On approval of the Standard list of equipment and inventory for sports facilities of institutions of complete general secondary education"]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-20#Text> [in Ukrainian].
7. *Nakaz MON vid 07.02.2020 № 143 «Pro zatverdzhennia Typovoho pereliku zasobiv navchannia ta obladdannia dlia navchalnykh kabinetiv pochatkovoї shkoly» [Order of the Ministry of Education and Science of 07.02.2020 № 143 "On approval of the Standard list of teaching aids and equipment for primary school classrooms"]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-20#Text> [in Ukrainian].
8. *Nakaz MON vid 23.03.2018 № 283 «Pro zatverdzhennia Metodich-nykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii osvitnoho prostoru Novoi ukrainskoi shkoly» [Order of the Ministry of Education and Science of March 23, 2018 № 283 "On approval of Methodical recommendations for the organization of the educational space of the New Ukrainian School"]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0283729-18#Text> [in Ukrainian].
9. Onyschuk, L. (2016). *Teoretyko-metodolohichni zasady konstruiuvannia tarealizatsii zmistu osvity [Theoretical and methodological principles of constructing and realizing the content of education]*. In L. Lukyanova (Ed.), *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy [Adult education: theory, experience, prospects: a collection of scientific works]* (Is. 12, pp. 45-53). Kyiv; Nizhyn: Publisher PE Lysenko MM. [in Ukrainian].
10. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.02.2020 r. № 105 «Dei-aki pytannia nadannia subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzheta na zabezpechennia yakisnoi, suchasnoi ta dostupnoi zahalnoi serednoi osvity «No-va ukrainska shkola» u 2020 rotsi» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 12.02.2020 № 105 "Some issues of providing a subvention from the state budget to local budgets to provide quality, modern and affordable general secondary education" New Ukrainian School "in 2020"]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/105-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
11. *Projekt Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy na 2021 rik [Draft State Budget of Ukraine for 2021]*. Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69938 [in Ukrainian].
12. *Protokol selektornoї narady KMU vid 30.07.2020 r. «Pro pidhotovku do novoho 2020/21 navchalnoho roku ta zabezpechennia upravlinskykh protsesiv na subrehionalnomu rivni u zv'iazku z utvorenniam i likvidatsiieiu raioniv pid chas reformy z detsentralizatsii» [Minutes of the selection meeting of the Cabinet of Ministers of 30.07.2020 "On preparation for the new 2020/21 school year and ensuring management processes at the subregional level in connection with the formation and liquidation of districts during the decentralization reform" (Reg. Number of the Cabinet of Ministers of 04.08. 2020 № 32977/0 / 1-20)]*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/oblasti-vikoristali-ponad-301-mln-grn-sbvenciyi-na-rozvitok-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 11.01.2021